

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/1.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 186. — Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir — letna 500 lir — Za inozemstvo: polletna 600 lir — letna 1000 lir — Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VI. — Štev. 17 (118)

UDINE, 1. - 15. OKTOBRA 1955

Izhaja vsakih 15 dni

Ob naši petletnici

»Matajura« glasila najbolj zapadne veje slovenskega rodu, beneških Slovencev, obhaja petletnico svojega obstoja. Kratka je ta doba sicer in skromna naša prošlva, a vendar važen mejnik v razvoju Beneške Slovenije.

Ne obhaja nas misel, ne izdajatelj, ne pisce in ne čitatelje našega »Matajura«, da bi si slavo peli in se častili. Le majhen obračun o delu in pogled v naprej bi si radi razgnili. To pa za to, da popravimo napake in se še žilaveje opremimo de la v prihodnosti.

Že splošno se je glasila Beneških Slovencev napisalo na čelo vodilni program, ki je: poštena in sveta borba za narodne pravice. Naše glasila je v tem smislu postalo vodnik, učitelj in tolažnik težnj in misli naših ljudi. Zato se je ob njem zbral lep krog ne le naročnikov, ampak tudi drugih bralcev in simpatizerjev. Uvideli in spoznali so tekmo teh petih let iz naših vrstic in stolpcev, da smo se sveto držali začetne obljube. Zbudili smo, kot ob klicu zvona, naš rod ob Beli, Teru in Nadiži, da se je vzdramil in se začel zavodati svojih pravic. Za to dejstvo imamo nešteto priznanj, ne le doma, ampak tudi po svetu. Naše pravične in poštenega ognja prešinjene besede so ponatiskovali in jih precejevali. Tudi to nam je v ponos!

Pri vsej tej poštenu borbi za svoje pravice, pa ni »Matajura« nikdar podžigal sovražstvo do drugih sodržavljanov. Vedno je poudarjal, da smo živeli in tudi bomo še stoletja v sosedstvu dveh narodov in da moramo postati vez in most med dvema kulturama. Tako kakor je napisal pred stoletji italijanski zgodovinar Prospero Antonini v knjigi »Il Friuli orientale« (str. 520): »Gli Slavi del Friuli sono forse predestinati a servire di anello di quale congiunga la coltura italiana e la slava«. Za to dobro sosedstvo je naš tist že dosti storil, da me vrag le sosed bo mejaku. Kar je nezagrizene italijanske javnosti nam priznava to tvorno delo v drambi naših pravic in v priznanju sosedovih.

Kakor na vsako javno glasila tako so tudi na naše metali blato nasprotniki in lučali kamenje tudi domači zaplotniki. Pustimo poturice in izdajice, žalostno pa je, da zaradi osebnega gledanja tudi nekateri, ki se smatrajo za dobre Slovence, nas blatijo in tako hote ali ne hote povzročajo razdor. Tem odgovorjamo: »Raztrnite vaše strani, pregledajte delo naših petih let in prepričali se boste, da ni ne-poštene sence na njem!«

Poštenje in ljubezen do našega naroda, spoštovanje do sosedov, to so bile zvezde vodnice pri našem delu! Te nam bodo svetile tudi v prihodnjih petih letih!

Kolikšen je uspeh našega dela, je in bo sodila javnost. Vemo pa eno, da iz sadike, ki je s tolikšno ljubeznijo gojena, mora zrasti krepko deblo. V ta namen nam pa morate pomagati v sveti dolžnosti tudi vi, dragi rojaki, z branjem, naročevanjem in širjenjem našega glasila!

V tem ko vam »Matajura« pošilja širo domaćije svoj jubilejni pozdrav, dviga vse višje i v burji i v metežu svetli prapor, kjer se blesti vodilo: za pravice roda in doma vso ljubezen in ves trud!

Perona so vrgli

Argentinski generali so izvršili državni udar. Uporniška vojska z generalom Lonardi na čelu je postavila Peronu ultimatum. Ta se je udal in pobegnil v Paragvaj. Med spopadi je bilo precej človeških žrtev. V neki palači, kamor so se zatekli, je zgorelo 600 peronistov. Začasno predsedstvo republike je prevzel general Lonardi. S tem je končala 10 letna peronova vladavina, ki je prinesla Argentini važne politične in socialne reforme. Novo argentinsko vladno so priznale sledeče države, Urugvaj, Španija, Peru, Čile, Ekvador, Brazilija, Venezuela in Vatikan.

Deset let po zmagi - proces

Videnski preiskovalni sodnik civilnega in kazenskega sodišča je 21. t. m. položil v pisarni porotnega sodišča v Vidmu obtožnico proti petdesetim bivšim partizanskim borcem iz Nadiške doline v Beneški Sloveniji, kateri so se v zadnji vojni borili v enotah Briško-beneškega odreda proti fašistom, nacistom in njihovim hlapcem republikanom. Pred sodno preiskavo je bilo sicer 57 bivših partizanskih borcev. Preiskovalni sodnik pa je ustavil postopek proti sedmim, od katerih so nekateri že umrli. Obtožnica obsega okrog 3.500 strani, a kot prvi zločin, ki ga navaja, je zločin »izdaje domovine«, »zločin vpostavljanja slovenskih šol, nato pa še »požiganja, ropi, uboj« itd.

Izgleda da bo ta proces bolj velikega formata, ker je citiranih 300 prič brez onih, katere bodo obtoženci pozvali za samoobrambo.

Zanimivo je, da se ta proces vrši 10 let po končani vojni, ko se po vsej Italiji vrše preiskave radi zmage nad nacifašizmom, ko se po onih krajih, kjer so bile občutne partizanske žrtve, postavljajo spomeniki in vzdavajo spominske plošče z imeni padlih partizanov.

Proces se vrši v času, ko vrhovni predstavnik države poveljuje prve antifašistične borce in jih označuje kot predhodnike onih borcev, ki so v zadnji svetovni vojni z orožjem v roki uničili fašizem in nacizem in vse njihove pomagače.

To se godi osem let po podpisu mirovne pogodbe, v katero so postavili poseben člen, ki govori, da se ne smejo preganjati osebe, ki so sodelovale za skupno začetniško stvar.

Vsa demokratična italijanska javnost se zgraža na ta proces, ker čuti, da ta proces ni samo zato, da se ustvari preplah med beneškimi Slovenci, ampak je njegova ost naperjena proti vsemu odporniškemu gibanju v Italiji, proti vsem antifašističnim borcem in proti vsem resničnim demokratom.

Čudimo se, da se sodijo partizanski borci prav tega dela zemlje, na katerem je ljudstvo bilo ves čas fašizma izpostavljeno največjim preganjanjem in je radi tega imelo najbolj utemeljene vzroke, da se je pridružilo splošni antifašistični borbi. Grozote, ki so se vršile v Beneški Sloveniji, so se vršile v Beneški Sloveniji.

Jubilejno zasedanje OZN

Osrednji dogodek tega meseca je deseto — jubilejno zasedanje Organizacije združenih narodov. Že desetič po vojni so se sestali predstavniki skoraj 60 držav, ki zastopajo vseh pet kontinentov, da bi pripomogli k nadaljnjemu urejevanju razmer po svetu. Nikoli po vojni še niso bili izgledi za utrditev svetovnega miru tako dobri in stvarni.

Na dnevnem redu jubilejnega zasedanja Organizacije združenih narodov je nad 60 vprašanj, vsa pa niso enako važna. Miroljubno človeštvo pričakuje iz New Yorka predvsem odgovor na naslednja štiri: univerzalnost OZN, zmanjšanje oborožitve in oboroženih sil, uporaba atomske energije izključno v miroljubne namene in pomoč gospodarskemu razvoju nerazvitih dežel.

V OZN še vedno niso zastopana velika področja sveta. To ne škoduje samo ugledu te organizacije, temveč tudi negativno vpliva na ves mednarodni položaj. Naj omenimo samo prizadevanja Kitajske, da bi bila sprejeta v OZN. Upajmo, da bo v sedanjem pomirljivem mednarodnem vzdušju končno le zmagala zdrava razsodnost, saj je absurd, da peščica kuomintangskih generalov v izgnanstvu še danes v OZN zastopa 650 milijonov Kitajcev.

Največ razprav moremo pričakovati okrog vprašanja razorožitve in prepovedi uporabljanja atomske energije v uničevalne namene. O tem vprašanju razpravlja že nekaj tednov poseben podod-

benij v najbolj siromašnem in socialno najšibkejšem delu Videmske pokrajine za časa fašizma, niso bile do danes nikjer objavljene radi naše neukosti in zaostalosti, katere je kriv samo fašizem, ker si je prav tega želel. Najmanj pa je svetu znano o krvolostvih, masovnih ubojih nedolžnih žrtev in raznih deportacijah v uničevalna taborišča, katere je zakrivil nacifašizem. O tem bi se moralo danes govoriti in poiskati zločince ter jih postaviti pred porotno sodišče, ne pa nasprotno.

Upravni odbor italijanskega prosvetnega društva »Paolo Morgan« v Ljubljani je objavil v časopisju protestno resolucijo zaradi procesa proti 57 beneškim partizanskim borcem. V tem protestu je med drugim rečeno:

»Italijanski izseljenci v Ljubljani odločno protestirajo zaradi obtožb proti bivšim partizanskim borcem iz Nadiške doline in pozivajo vse demokratične organizacije bivših partizanov v Italiji, naj se pridružijo tudi temu protestu in naj zahtevajo, da prenehajo takšni procesi, ki mečejo dvomljivo luč na demokratičnost Italije in ki jo grozijo diskreditirati pred svetom, ki ne bo mogel razumeti, zakaj se postavljajo pred sodišče in obsojajo ljudje, ki so nesebično žrtvovali vse in zastavili vse svoje življenje v boju za uničenje fašizma in izgon nacističnih okupatorjev.

Krog, ki v javnosti zahtevajo procese proti partizanskim borcem, ne morejo biti drugega kot sovražniki miru in prijateljstva med narodi; takšni ljudje ovirajo proces mednarodne pomiritve, v konkretnem primeru pa želijo preprečiti tudi zblizanje in mirno sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo in poskušajo med njima podkopovati mrzlo in obnavljanje starih razprtij.

Društvo italijanskih izseljencev v Ljubljani izraža prepričanje, da se tudi vodilne osebnosti rimske vlade zavedajo upravičenosti tega protesta in razlogov zanj, ter izraža upanje, da bo italijanska vlada poskrbela za dosledno izvajanje določil republikanske ustave in čl. 16 mirovne pogodbe in da bo preprečila, da bi se pred sodišči na zatožni klopi pojav-

bor OZN, ki bo seznanil delegate generalne skupščine s svojimi predlogi. Čeprav ne moremo še pričakovati v tej zamotani zadevi dokončnih sklepov, je vendar upanje na uspeh.

Vzhodna Nemčija suverena država

Sovjetski ministrski predsednik Bulganin in predsednik vzhodno nemške vlade Grotewohl sta podpisala poseben sporazum, s katerim bo postala Vzhodna Nemčija suverena država.

Po tej pogodbi bodo sovjetske čete ostale v Vzhodni Nemčiji še tako dolgo, dokler bodo v Zapadni Nemčiji ameriške, angleške in francoske čete. S posebnim pismom so Sovjeti tudi predali Nemcem kontrolo nad policijo in obmejnimi stražami, kar pomeni, da bo vzhodnonemška policija, ki je praktično organizirana kot vojska, odslej tudi nosilo to ime. Uradno poročilo pravi, da bo sovjetska vlada vrnila v kratkem času tudi vse zahodnonemške vojne ujetnike.

Priprave na ženevsko konferenco

Predsednik štirih velesil ZDA, Rusije, Anglije in Francije so se na zadnji konferenci v Ženevi dogovorili, da se bodo njihovi zunanji ministri sestali meseca oktobra, da bi podrobno izvršili kar so sami sklenili v načelu, da konferenca zunanjih ministrov bo 27. oktobra v Ženevi.

ljati oni, ki imajo največ zaslug, da si je Italija priborila svobodo in demokracijo. Italijanska vlada gotovo ne bo mogla trpeti, da se v kateri koli obliki in pod kakršno koli krinko ponovno pojavlja fašistična nevarnost.

Mi, italijanski izseljenci, protestiramo zaradi tega, ker želimo, da bodi naša domovina res demokratična in aktiven činitelj v prizadevanjih za sodelovanje med narodi in za mir v svetu, tako, da bi se s pozitivnimi dejanji popravilo vse, kar je povzročilo 25-letno vladanje fašizma!

Zahtevamo, da se izpustijo na svobodo vsi bivši partizani in protifašistični borci, ki so pri nas v Italiji še vedno v zaprtih!

Odhod ruskih čet iz Avstrije

Dne 19. septembra so ruske čete popolnoma izpraznile Avstrijo. Rusi so odšli še pred dnevom, ki je bil določen v mirovni pogodbi. — Poveljnik francoskih zasedbenih čet v Avstriji je obvestil kanclerja Raaba, da bo francoska vojska darovala avstrijski vso francosko rezervni opremo in tudi vojašnice in stanovanja, ki so jih Francozi zgradili na Tirolskem in v Brentense; tako tudi stavbe s 350 stanovanji.

Človek stoji pred šolo

Človek stoji pred šolo, ki se bo kmalu spet odprla našim otrokom, in razmišlja. Vprašuje se, kakšen namen ima ta lepa hiša sredi beneškoslovenske vasi. Sto takih vasi je raztresenih po teh gorah, gričih in dolinah in skoraj vse imajo tako hišo, čeprav ni morda povsod tako lepa in tako prikupna. Ali hodijo otroci radi v šolo? Ali jih starši radi pošiljajo vanjo?

Proti zahodu in jugu se vrsti na tisoče in tisoče italijanskih vasi s prav takimi italijanskimi otroci. Proti vzhodu se beli na tisoče slovenskih vasi s podobnimi domovi za desetisoče slovenskih otrok. Šola je velika in važna zadeva. To je zadeva bodočnosti človeškega rodu. Lepo je ta zadeva urejena na zahodu in jugu: milijoni italijanskih otrok hodijo v italijanske šole. Nič manj lepo ni urejena na vzhodu: desetisoči slovenskih otrok obiskujejo slovenske šole.

Na sredi med zahodom in vzhodom stoji sto beneškoslovenskih vasi s svojimi bolj skromnimi šolami. To pa so italijanske šole za slovenske otroke. Ali ni iz te ugotovitve nekaj zaškrpalo, zahreščalo, kriknilo, zajakalo? Od kod ta krič in jok? Kakor da prihaja iz duš slovenskih očetov, ki morajo pošiljati svojo dečo v tuje učilnice, kjer se bodo nesrečni učitelji trudili, da s ploho tujih besed prepravijo domače glasove. Kakor da se v tesnobi stiskajo srca slovenskih mater, ki morajo prepuščati svoje malčke tem nenaravnim, protinaravnim razredom, kjer jih bodo verjetno tuja usta zmerjala, če bodo med sabo kramljali po domače, in si bodo nemara tuja pamet izrisajala globe za izgovorjeno domačo besedo.

Po učiteljskih šolah sveta se poučuje tudi zgodovina vzgoje in v njej je poglavje o važnosti materine besede v osnovnošolskem pouku. Slovenci so bili zagodeni med Nemce in Latince in so se morali dolga stoletja otepati v šolah z latinščino in nemščino, kar je zelo zaviralo razvoj njihove kulture. V štiristoletni borbi za pravice domačega jezika in za slovensko šolo srečujemo imena: Trubar, Bohorič, Pohl, Cojz, Linhart, Vodnik, Prešeren, Kopitar, Bleiweis, Slomšek, Jenko, Levstik, Jurčič, Gregorčič, Trnko in mnoga druga. Borba za slovensko šolo na slovenskih tleh se vleče od srednjega veka do danes. Osvobodilna borba je omogočila ugodno rešitev tega vprašanja v osvobojeni Sloveniji. V obrobni slovenski predelih, ki so ostali v Avstriji ali v Italiji, pa zadeva slovenske šole zelo počasi napreduje. V Beneški Sloveniji

Uzakonitev slovenskih šol na Goriškem in Tržaškem

Iz Rima je prišel glas, da je zakonski načrt, s katerim naj slovenske šole na Goriškem in Tržaškem postanejo stalne, že izdelan ter bo prišel te dni v razpravo pred ministrski svet.

Končno smo vendarle dočakali, da se slovensko šolstvo uzakoni. Ministru Rossiju smo za to hvaležni. Slovenske šole v naših krajih imajo po njegovem mnenju važno nalogo, da širijo medsebojno razumevanje med sosednima narodom ter ju duhovno zblizujejo.

Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo

V Zagrebu je bil dvodnevni sestanek Italijansko-jugoslovanske trgovinske zbornice v Milanu in Jugoslovansko-italijanske trgovske zbornice v Beogradu, na katerem so proučili možnosti za razširitev okvira gospodarskega sodelovanja med obema državama. Na sestanku so sklenili, da se ustanovijo mešani komiteji, ki bodo stalno sledili razvoju trgovinske izmenjave; ustanovili bodo posebne odbore za tehnično sodelovanje, kreditno poslovanje, turistični promet itd. Zbornici bosta pričeli izdajati skupni bilten. Razpravljali so o izvozu jugoslovanskih ribjih konserv kakor tudi o možnosti izdajanja večkratnih vizumov za poslovne ljudi, ki potujejo med obema državama.

se sploh še ni zganila.

Tudi na italijanskih učiteljskih se poučuje zgodovina vzgoje in se poudarja važnost osnovnošolskega pouka v materinem jeziku. Ni znano, kako se to načelo razlaga na italijanskem učiteljskem v Senpetru ob Nadiži. Znano pa je, da beneški Slovenci, ki končajo to učiteljsko in dobijo službo v Beneški Sloveniji, ne smejo v šoli poznati ne svojega ne učenčevega materinega jezika. V takih šolah mora Slovenec potujočevati Slovenca. Ta vzgojslovni nesmisel je nastal brž po letu 1866, fašizem ga je izpopolnil; do danes ni v tem sistemu nobenih sprememb, čeprav je Italija demokratična republika in zagotavlja manjšinam v ustavi pravico do šol v materinem jeziku, kakor jih imajo Francozi in Nemci v Italiji ter v manjši meri Slovenci na Goriškem in Tržaškem.

Človek stoji pred šolo in se vprašuje: »Kako naj pošiljam svoje otroke vanjo? Zakaj mojim otrokom ni dovoljen pouk v materinem jeziku? Ali mi nismo ljudje?« Tako se vprašujejo slovenski starši vsako leto. Nekateri so si kljub gospodarski bedi naložili velike žrtve in vpisali otroke v slovensko šolo v Gorici ali v Trstu. Pa so jih poklicali pred sodnika in ta jih je opomnil, da ne delajo prav.

Človek potegne italijansko ustavo iz žepa in si ponovi člen 34.: »Sola je odprta vsem«. In res, če vpiše otroka v čedarsko, vidensko ali milansko šolo, te sodnik ne bo opominjal. Nekateri Milanci imajo sinove v bolonjskih šolah, Bolonjci v rimskih, Rimljani v neapeljskih itd. Zakaj naj bi bile samo goriške in tržaške slovenske šole beneškim Slovincem prepovedane? Ali ustavni člen 34. tu ne velja? Po njem bi smeli vsi beneški Slovenci vpisati svoje otroke v te slovenske šole — in beneške učilnice bi ostale prazne.

Tako pa stoji človek pred čudno, prečudno šolo v beneškoslovenski vasi, lista po italijanski ustavi naprej in nazaj in se vprašuje: »Kdaj bodo ti prelepi člani veljali za beneške Slovence? Zakaj veljajo zdaj samo za Italijane?« Odgovora pa ne dobi; ne od sodnika ne od tistih, ki sodnika izpodbujajo k takim pozivom in k takim opominom.

Vendar odgovor pride, bo moral priti. Misli o prečudni beneškoslovenski šoli so prežive in se v naši dobi ne dajo več odgnati. Zato odgovor pride — o, pride... Vsekakor bi bilo želeli, ko pride, da bi bil v skladu z italijansko ustavo in z Razglasom o človeških pravicah, ki ga Italija tudi priznava.

GORJANI

SKUAZEJ USE VASI NO ČE MJETI
TELEFON

Tele bót te se nardilo no már progressa še tu naših vaseh. Autoritadi so decidele dati soute za napejati telefon tu Filipan, Breg, Sv. Helena an Sv. Jurij. Takoviš ne bomo več odrjezani od sveta an kar to bo na urgencija za kualunkuo rječ čemó mjeti a dišpozicjon dan mječ, ki smo ga zarjes pogrešali.

Najvenča pohuala za to djelo na ré šindiku Izola, ki e se tekaj interesou an šperajmo, ki tuó to bodi začetek reševanja našeto problemou, ki tu našim kumunu no čakajo beti rišolveni.

Šindik u bi tóu ljepo narditi bal u se interesou še za no drugo rječ, ki na je živjenskega sinifikada za naše judi. To se tratá vidati, če to more še naš kumun komprediti tu kraje, ki no spadajo u pas malega trafika od frontjere, saj naše vasi njese deleč od kunfina. Tej, ki na spada u te pas Centa, Neme an drugi kumunji, u bi muoru spadati še naš kumun. Od tega, naši judje no bi tjeli mjeti dosti beneficeha, ker no bi tjeli hoditi tu Jugoslavijo komercját ali na djelo, brez mjeti bizunjo narditi pasepuarta. Šperajmo zatuó, ki u bodi rišolven še ta problem, za tikerega judje no se močno zauzemaio.

PODBONESEC

OBETA SE SLABA ZIMA

Paršla je jesen an naše shrambe so prazne. Kakuó žalosten pogled na vino-gradje, njive an na naša srca. Kmetje, ki so druga ljeta nabrali u okuoliških gozdovih precej kostanja an ga potlé prodali ali zamenjali u Furlaniji za usakdanjo pulento, hodijo sem an tja po puoji an z zaskrbjenim obrazom ogledujejo kaj bi lahko pospravili u kijet, ker tuča je potoukla ves pardjerek, kar je biu u narljueši rasti, za zmanjšanje pardjelka krompirja pa je poskarbjele še poljetno daževje.

Kaj bo z nami pozimi? Nešteti očetje djelajo sadá prožete koliko hčera bo trjeba poslati še pred zimo za diklo u juške kraje po Italiji an koliko sinou bo muoralo iti že zguodaj na pomlad u inozemstvo na djelo. Takuó je trjeba računati na usako sopo, de ne bo lakote. Več kot kajšnemu bi se olajšalo življenje, če bi odprli kajšno djelo u okuolici. Ker je u prožetu gradnja cješte, ki bo vodila iz Kale u Črni vrh, naj bi oblasti poskarbjele, de bi se djelo hitro začelo an takuó bi bluó več kot kajšni družini olajšano gorje, ki se obeta za prihodnjo zimo.

DOBRA JAGA

Jagri iz Nadiške doline so imjeli zarjes srečo na jagi. Pretekli tjezan je stara jagrouska korenina Valentin iz Marsina ustrjelu 27 kil težkega srnjaka. Tajšen plen je redek u naših krajih, ker ni te vrste divjačina razširjena. Jagri so bli

CEDAD

Seja odbora Skupnosti Nadiške doline

Dne 22. septembra so se zbrali u Cedadu šindiki an kamunski sekretarji tistih kamunou, ki so ustupil u Skupnost Nadiške doline (Comunità della Valle del Natisone). Na tej riunjoni so bli tud kolonel Olivieri an dr. Tata od provincialnega oficaha za gorsko ekonomijo.

U parvi vrsti se je diskutjeralo, de je potrebno, de država skarbí za krite stroškou za uzdarževanje bliuših vojaških cješt, ker jih kamuni ne morejo uzdarževát. Potlé so sklenil, de bojo na Stari gori postavili lapido usjem tistim iz Nadiške doline, ki so padli u uejskah od 1848 naprej. Sklenil so tud, de bojo sprejeli u Skupnost tudi kamune Tipana an Brdo u Terski dolini. Razpravljali so tud, de naj bi provincija skarbjele za uzdarževanje cješte, ki veče Cento s Cedadam, o problemih financjamenta za javna djela an o emigraciji.

AUTOBUSNA LINIJA ČEDAD-KOBARID

Autobusno podjetje Rosina iz Cedada bo u kratkem postavilo novo autobusno linijo, ki bo vezala Čedad s Kobaridom. Vozni urnik še ni znan, a vjemó, de bo avtoBUS odpej u Cedada zjutraj an se bo vrnú zvečer.

Ta nova linija, bo velikega pomjena za Nadiško dolino. Ljudje bojo šli sadá lahko zjutraj od duoma an se še isti dan parpejali damú. Tuó bo višno več ku kajšnemu zbudio željo, de bo šú gledat po tolikem času svoje parjateljce, znanee an žlahto, ki živijo onkraj kunfina.

FILM ZA KMETE

Dne 20. septembra je bio na trgu pred stolno cerkvijo use živo okuol 'dnega kamjona, ki je vrtel film za kmete, ki jih

takuó vesjeli an ponosni, ker so ubil takuó velik kos, de so se fotografirali z ustreljenim srnjakom.

SV. LENART

ODPRTA EMIGRACIJA U NEMCIJO

U preteklosti smo že pisali, de je odšlo več emigrantou iz Nadiške doline na djelo u Nemčijo. To so bli venč part puojski djeluci, sadá pa bo uzela ta država na djelo še kvalificirane mehanike, kovače, marengone an karpentjerje. Plača na uro bo 360 lir.

Zadnje čase ušafajo u inozemstvu naši djeluci zlo težkuó djelo, ker use države kličeio djeluce, ki znajo kajšen meštjer. Naši možje so pa venč part manovalji an tisto djelo je seveda narbuj slabo. Prú bi bluó, de bi se mladina nau-

čila kajšnega meštjerja, ker si bo samo na to vižo lahko zasigurala, pa naj si bo to na domačih ali na juških tleh, svoj usakdanji kruh.

ODŠLI SO U BELGIJO

Pretekli tjezan je odšla u Belgijo skupina djelauceu na djelo an med tjemi je več mož iz našega kamuna. Želimo jim dosti sreče an de bi se kmalu zdravi povarnili med svoje vaščane.

NOVI GROBOVI

Umrla sta u prejšnjem mjescu Bledič Jožef iz Utane an Vogrič Viktor iz Grubja.

SV. PETER SLOVENOV

ZA ZDRAVJE NAŠE ŽIVINE

Ker se je u zadnjem času u naši provinciji razširila med živino infetiuna bo-

BRDO

Problemi zapuščenega Brega

Breg (Brjeh), vas izolana med gorami na dežiderá priti pod naš kumun. Velazima ministracijon provincial ne pristala, ki Breg o pridí pod Brdo, a notranje ministrstvo (Ministero dell'Interno) o njé še naredu dekreta. Judje no ne čakajo ure, ki o se decidi ministrstvo, zak' hoditi tu Gorjane (Montenars) no majó močno diškomudo. Od Brega tu Gorjane to njé majedne cješte, takoviš judje no muorejo prehoditi po trojáh skuazej dvje ure. Zatuó njih dežiderih o jé, k' autoritad na prevedéj prej k' na more rišolviti to situacijon. Priti tu Brdo to je močno buj komudo za Brježene, ne koj zatuó, k' na majó buj bliz oficah, ma še zvuj tegá, k' njih šboko natural o njé pruoitim Gorjanom, ma na Tersko dolino.

Autoritad na bi ne smjela pozabiti te vasi še za neštete druge probleme. Breg, brez ezageracij, to je vas najbuj zapuščená od videmske provincije. To je 34 famej, ki no muorejo živiti kuj s tjem, ki no se uodinjajo vón iz svoje vasi, po svjetu. So brez električne luč an brez cješte. Tuó malo, ki no pardjelajo an tuó, ki na majó za prodati ali kupiti, ne muorejo usé ta na harbatu nositi. Anjelé usak človek o more sam se narditi 'dnó idejo kako no štantajo te bozji judje.

Zatuó te bizunjo, ki no nardita cješto tjem bozjim judem, ki no jim napejajta električno luč an priključiiti njih vas brdskemu kumunu, ki e že laní deliború za jo acetat pod suó aminištracijon. Ta vas

na bi tjela takoviš začeti prošperati an judem na bi se tjela vurniti ta fidučja napram autoritadam, ki so izgubili prú zavoj tega, ki no se vidijo itako zapuščeni od usjeh.

UPRAŠANJE AZILA

U nedeljo 18. setemberja so se zbrali tu Brde usí sočji od laterije za diskutirati argument od azila. Tej, ki to je znano, azilo u je pod ministracijon od laterije an te se šlo za deciditi ali naj ostane še indavant pod njeno ministracijon ali naj se to da cjerkvi. Po ostrih polemikah so zbrani sočji pasali na votacijon z dviganjem rok. Za cjerku so uzdignili roko štirje sočji, zak u azilo rešej pod ministracijon od laterije pa usí te družji, ki te jih bó usjeh skupaj 'dan numer d' 63 judi.

Tej ke to je znano, azilo e se začeu djelati ljeta 1930. Táboto e to djelo vodiu znani ospuot Don Collino. Pod njega ministracijon azilo e šou u deficit, zatuó parokja ne usé tuó pustila lateriji, tikera ne plačala debít an indavant uodila azilo. Anjelé pa bardski far u bi tóu, ki to déj nazat parokji ministracijon od azila, zak u daja štat neke kontribude, an zatuó te mu dišalo, ki u pridí azilo tu njega roke. Ma po volji venče an štravenče part judi, azilo u če reštati pod ministracijon od laterije.

Ala fin latar e prebrau letero od farja, ki jo je indiricúó šindiku, u tikeri e se lamentou in merit pobjeranja soute za stori túran.

AUTOBUSNA LINIJA CENTA-BELI
POTOK-BOVEC?

Dná dita iz Vidma ne poslala tu Tersko dolino svoje tehnike za vidati tu kakih kondicjonah na je cješta, ki od Tera na peje tu Beli potok - Zago. Tej, ki so povjedali, to se zdi, ki no majó intencijon lošti prece no novo autobusno linijo, ki na cé vezati Cento z Bovecem skuozdre našo dolino, na podlagi akorda za mali trafik frontjere, ki so ga fjemali tu Vidme dne 20. avošta Italija an Jugoslavija. Tu akorde na njé predvidevana linija Centa-Bovec, ma to se zdi, ki to linijo na cé aprovatí komišjoni, ki so ne bá nomirana za aplikacijon akorda.

Za našo dolino, če to bo tuó diventalo, to cé beti dan velik vantač. Terska dolina, ki na spada u pas de frontjere, na má njé edin prehod čez kunfin tu Belim potoce. Zatuó ta autobusna linija na močno koventá, zak druhač naši judje no bi ne vjedali kako se pejati tu te drugi kréj kunfina. Čedad an Nadiška dolina na je žež povezana z autobusno linijo s Kobaridom, medtjem ki naša dolina na njema še majednih komunikacijon. To bi tjelo beti zlo škomudo za našega človeka iti tu Čedad za morjeti se pejati tu Kobarid ali Bovec, kar ve mamó tu Belim potoce (Učēja) naš unik prehod. Autoritadi no bi muorle se interesati fin ki to je fresko za tole rječ, zak na bi tjela beti zarjes velika škoda za naše judi an za našo ekonomijo ne mjeti komunikacijon z Jugoslavijo.

OPOZORILO

Šindik u opozarja (avizúá), k' pot Brdo - Sedlišče na cé beti za nekaj timpa zaprta zavoj djel za nou akuedot, ki so u teku an u opozarja še tuó, de ki u cé mjeti vodo to u svoji hiši u muore narditi domando na oficah čim prej.

Ijezen bruceloza, so trgovska zbornica (Camera di Commercio) an zootehničke provincijalne organizacije skicale riunjoni u krajih, kjer je veterinar, de so kontrolirali an se pogovarjali o stanju zdravja živine. Tajšna riunjon je bla tud u Špetru, kjer so upošteval tud kamune Podbonesec, Sovodnje, Sv. Lenart, Srednje, Grmek in Dreko. Na riunjoni je biu provincijalni veterinar dr. Aldo Tagliavini, direktor furianskega zootehničnega inštituta dr. Bruno Fracasso, dr. Salvino Braidot in dr. Giacomo Lucchini od provincijalnega inšpektorata od agrikulture.

NESREČA PRI DELU

Rakarja Alfreda je udarila deska u čeljust, kar je z motornim vozom prepejavu materjal za popravilo mosta čez Aborno u Azili.

AVENTURA JO JE SPRAVILA
U PARAŽON

U Padovi so organi javne varnosti zapri 21 ljetno Lilijano Kornelijo iz Špetra, ker ni tjela iti u svoj rojstni kraj z izgonskim listom.

Mlada Lilijana se je šufala domačega duoma an je šla iskat aventure na Južno Tirolsko. Najela je u njekem hotelu luksuzno kambro an tam živjela deset dni. Kar jo je hoteljer uprašu naj plača račun, mu je povjedala, de je brez lirice u gajufi, ker je zbježala od duoma. Hoteljer je neljubo klientko denuncjóu karabinerjem, ki so ji poskrbljeli za izgonški list (na šup) an ker ni tjela iti damú so jo aretirali.

PROMOVIRAL JE. Notranje ministrstvo je promoviralo kamunskega sekretarja iz Špetra Teriker Lovrenca na šesto stopnjo državnih funkcionarjeu.

PRAPOTNO

ZAVOJ PRETEPA JE BIU ŠTRAFAN

Dne 21. septembra se je muoru zagovarjati pred videmskem tribunalom Kverčič Gino iz Čale, ker je 19. septembra lanskega ljeta stuku an močno poškodvú oko svojega kužina Kverčič Ivana. Sodnik ga je pripoznú za krivega an ga štrafu na dva mjesca paražona, plačat bo muoru sodne stroške an odškodnino kužinu.

REZIJA

V Učji se razmere bolišajo

Dne 18. septembra se je vršil v Učji (Beli potok) slavnosten sprejem novodošlega kaplana. Ta dan bo beležen v zgodovini, kajti od sedaj v Učji niso imeli še nikoli duhovnika. Tam so se od nekaj ljudje rodili, živeli in umirali brez dušnega pastirja, kar dokazuje kako so odrezani od sveta in kako so ubogi.

Učja ima približno 500 prebivalcev in leži v dolini Učje tik ob jugoslovanski meji. Prometnih zvez z dolino Rezije, kamor spadajo, nimajo, oziroma morajo iti preko Tera v Cento in od tu po državni cesti do Rezjute v Rezjo. To je približno 60 kilometrov. Duhovnik je hodil malokrat po bližnji preki strmih gor, pozimi seveda tega ni bilo mogoče.

Novi kaplan don Ferrini Vito, ki prihaja iz Nem, bo obenem tudi italijanski učitelj na tamkajšnji osnovni šoli, to pa zaradi tega, da bo mogel živeti, kajti prebivalstvo je preveč revno, da bi ga moglo vzdrževati.

Ljudje iz Učje pravijo, da se jim morda bližajo boljši časi, ker napredujejo. Posebno mali obmejni promet pomeni zanje nekaj velikega. Nič več ne bodo zaprti v kotu in odrezani od sveta, odprta jim je pot na Zago in Bovoško. Tudi ljudje iz onkraj meje bodo morda hodili v Učje in tako bo življenje bolj pestro. Zares boljši časi pa bi prišli za prebivalce Učje, če bi nešteti brezposelni mogli dobiti zaposlitev onkraj meje, kamor so hodili že od nekaj njih dedje in pradedje.

ZA HIGIJENSKO NAPRAVE

Komisariat za higijeno in zdravstvo je dodelil naši občini 200.000 lir za nabavo higijenskih naprav v strokovni šoli, ki je v gradnji.

DREKA

BELGIJA VZELA ŽIVLJENJE DVEM
NAŠIM EMIGRANTOM

Pred dnevi je paršlá iz Waferce Baulat (Belgija) žalostna novica, de je 15. septembra t. l. ubilo u minjeri karbona St. Elisabetta 32 ljetnega Zufferli Valentina, doma iz Dreke. Do nesreče je paršlo

NEME

OBUPU JE NAD ŽIVENJEM

Preteklo soboto zjutraj so dvje žené zagledale bliz Sv. Gervaza obješenega moža na drevesu. O tej reči so sobét informale karabinerje, ki so spoznali nesrečnega moža — Micottis Franca iz Nem, star 63 ljet. Micottis je biu že dougo časa bolan an je živu sam. Obupu je nad življenjem an se objesu.

TIPANA

NAŠ KUMUN SEDE OD DEMOKRACIJE
KRISTJANE?

To njé dougo od tega, k' e paršou tu naš kumun deputat Driussi iz Vidma. Prej kuj priti e poslou no letero tu kumun, zak no se ministratorji daržita parčani. Šindik e sobeto konvokóu »giunto komunal« za te dan, zak no čujta besjedo deputada. Fin tle, to njé neč slabe ga. Saj dovej 'dnega deputada to je te za iti oku po kumunah an se interesati za njih bizunje. Ma to je na rječ, ki na ne hré. Driussi e paršou tu kumun tej bal to bi naš oficah kaka sede demokracije kristjane. On tu oficie, o njé tratou koj probleme od kumuna, ma še probleme od njega partida. An tej, ki to je rjes, parve njega besjede so bé te za vjedati kako na stojí demokracija kristjana, če na je močna, če so judje atakani temu partidu an itako indavant. Rešpušto, ki so mu dali ašesorji to njé bizunjo nančej diskutirati, sam človek u more kalkulati. Ma pustimo statí, tuó ki to nam močno marvejuje to je, ki dan deputat demokristjan o se sarvijej kumuna za njega pagando. Tu oficah kumunal to njé sede za dajati ordine de partit, ta to je sede usjeh, še tje, ki no ne votuajo za DC. Zatuó to nje bo jušto, ki Driussi o se te sarvijej za intrivinjati kako na hré demokracija kristjana an dajej ašesorjam nasvete kako no se majó kuntejiti za prošime votacijoni. Kumun to njé dan feudo od majednega partida, reči od kumuna to njema mješati s politiko ali z interesi kacega partida. Tega so se muoril zavjedati še tezi, ki so konvokali te konvenjo.

NOU OBČINSKI SEKRETAR

Na puost prejšnjega občinskega sekretarja Turco Gverina, ki je biu premeščen u Gonars, je paršú g. Adelki Costantino iz Taržizma.

NESREČA PRI DELU

Sturma Angel iz Brezej se je močno usjeku s koso u desno nogo, kar je sjeku travo. Zdravití se bo muoru 10 dni.

Šolske vesti

Šolsko leto 1955-56 se za nižjo srednjo in strokovno šolo prične v ponedeljek, 3. oktobra. Dijaki naj bodo v šoli točno ob 8.30, kjer jim bodo profesorji dali nekaj navodil za novo šolsko življenje. Nato jih popeljejo v cerkev k šolski maši.

Za gimnazio-licej in za učiteljske pa se novo šolsko leto prične v ponedeljek, 10. oktobra. Tudi dijaki teh šol naj bodo ta dan točno ob 8.30 v šoli.

SLOVENSKE ODDAJE: Radio Slovenija: 327,1 m; 202,1 m; 212,4 m. Poročila: ob 5.; 7.; 15.; 17. in 22. uri.

ODDAJA ZA BENEŠKE SLOVENCE: Vsako nedeljo ob 11.15 uri.

ODDAJA ZA IZSELJENCE: Vsako soboto ob 23.30 uri.

Radio Koper: 254,6 m ali 1178 kc. Slovenska poročila: ob 6.30; 7.45; 13.30; 14.30; 19.30 in 20.30 uri.

SLOVENSKA PISANA BESEDA

O najnovejšem slovenskem slovstvu

V partizanih je bil tudi BOZO VO-
DUSEK, eden najbolj drznih pesnikov.
V letih pred vojsko je brezobzirno raz-
galjal sebe in svet. V nemirnih vojnih
časih je napisal le nekaj malega in prav
tako se je pozneje le nekajkrat oglasil.
To seveda ni bila pesem za široko rabo,
zakaj bilo je še bolj zgoščena kakor svo-
je čase. Zato ne moreš vselej ob prvem
branju ujeti pomena, trdega življenj-
skega spoznanja ali tolažilne odrešitve,
ki jih razodeva. Podobno velja za neka-
tere več ko zanimive pesmi, ki jih je iz
partizanov prinesel EDVARD KOBEK.
Njegov dnevnik *Tovarišja*, ki ga je prvi
del izdal 1949, je to zdaj najbolj obliko-
vana knjiga spominov na leta osvobodil-
nega boja, pomembna tudi zastran silno
nadbrega opisovanja notranjega do-
življanja in pogledov na udeležbo v obo-
roženem nastopu slovenskega naroda.
Tudi njegove novele posegajo v partizan-
ske čase, bralcu pa, niso ne idejno ne li-
terarno prav jasne. Iz tega življenja je
prinesel marsikatero globoko pesem JOŽE
UDOVIC, zraven pa zajemal od tod snov
za novele. V pripovedni kakor v pesmi,
ki se ji danes še največ posveča, razode-
va resno doživljanje, strast po višjem,
svetlejšem svetu, in to čutiš tudi v njego-
vi gojeni obliki.

Z osvobodilnim gibanjem je povezan
glavni del tega, kar je po ječah in ita-
lijanskih taboriščih napisal primorski
pesnik IGO GRUDEN iz Nabrežine, ki
je umrl 1948. Preprostost in toplota, ki
je v njo govoril o hrepenenju po doma-
čih krajih, po lepoti življenja v mirnih
časih, o trpljenju in bridki smrti nedolž-
nih, nebojvitih ljudi, mater in otrok,
vse to mu je pridobilo mnogo bralcev.
Nekaj takih toplih pesmi je napisal tudi
štajerski pesnik JANKO GLAZER, ko
so ga Nemci pregnali v Srbijo in mu je
v osvobodilnem boju padel sin. Od mlaj-
ših, ki so se uveljavili po listih malo pred
vojsko, je okusl preganjanje in italijan-
sko taborišče CENE VIPOVNIK. V pe-
smih iz okupacijskih let in iz življenja
za taboriščnimi ograjami je večkrat ob-
delal težko, mračno občutje, iz katerega
pa se pesnik vzpenja v slovesen zanos,
ki ga navdihuje novo življenje. Te in no-
ve njegove pesmi sodijo med najmočnej-
še in najmodernejše ustvaritve iz zadnjih
let.

Tu ne bi smeli prezreti STANKA VUKA
iz Mirna pri Gorici, ki je z veliko ljube-
znijo opeval in v svojih kratkih zgodbah
opisoval našo zemljo na zahodu. Prav ta
naslov je menil dati zbirki črtic, kamor
bi uvrstil tudi zgodbo iz Rezije. Še v ječi,
kamor so ga prepeljali z znanega druge-
ga tržaškega procesa 1941, je mislil na to,
zraven pa na članke o Beneški Sloveniji
in celo na kratek film o Reziji, ali ko-
maj je prišel 1944 nazaj k ženi v Trst,
je bil z njo vred ubit.

Brez odmeva ni bil ta čas tudi v delih
drugih slovenskih pesnikov. To velja na
priliko za ALOJZA GRADNIKA iz Me-
dane v Brdih, ki je danes največji med

živečimi. Sicer je svoje glavno delo opra-
vil v prejšnjih letih. Med vojsko je izdal
nekaj zbir, pred kratkim pa znane *Primorske sonete*, ki so bili lepo sprejeti po-
sebnost po primorskih krajih, saj jih je
obilo vpeljal v svojo pesem. Prav tako že
starejši PAVEL GOLIA, ki je lahko tudi
uglajen pesnik, je nekajkrat obravnaval
motive prevratnih let, zraven pa nadalje-
val delo za mladinsko gledališče, za ka-
tero je napisal doslej še najbolj posreče-
ne igre. Celo ANTON VODNIK, ki si je
v prejšnjem svojem delu ustvaril zares
svoj svet čiste, silno rahle duhovne poezi-
je, je napisal več pesmi, ki poveljujejo
žrtve, padle v osvobodilnem boju. Te ka-
kor druge njegove novejšje pesmi se se-
veda po svojem snovanju in oblikovanju
precej ločijo od tega, kar srečamo pri dru-
gih pesnikih. Mogli bi navesti še nekatere
imena, tako VIDO TAUFER, ki je na-
ša najboljša pesnica, LILI NOVY ali od
najmlajših KAJETANA KOVICA in JA-
NEZA MENARTA, zraven katerih pa
se oglašja s pesmijo še cela vrsta starej-
ših in mlajših.

Od starejših pripovednikov je Tolmi-
nec IVAN PREGELJ že več let pred vojsko
utihnil. Pač pa se je tudi v teh letih
oglasil priljubljeni FRANC SALEŠKI
FINZGAR z nekaterimi prijetnimi spomi-
ni na mlada leta. Najmočnejši pisatelj
pravkar preteklega časa je bil gotovo Ko-
rošek LOVRO KUHAJ. ki je zaslovel ne-
kako pred dvajsetimi leti pod imenom
PREŽIHOV VORANC. Večji del svojega
je napisal že pred vojsko, nekaj tega pa
je izšlo šele po osvoboditvi. Pod okupaci-
jo je bil zaprt in odpeljan v nemška ta-
borišča, od koder se je vrnil z boleznijo,
ki je 1950 uničila tega sicer tako krepke-
ga moža. Ta krepka narava se kaže tudi
v njegovih zgodbah, kjer opisuje posebno
svoje rojake, kmete, kočarje, najemnike
in delavce, kako jih gospodarska kriza
zblizila in jim pokaže skupnega sovražnika
v kapitalistih. Tako je na primer njego-
va *Jamnica*. Več ko zanimivi so tudi nje-
govi potopisi, pripovedovanje o skušnjah
po svetu, koder se je mudil, ko se je
umaknil iz prejšnje Jugoslavije, še bolj
pa potovanje po Koroškem in Dolenj-
skem (v knjigi *Od Kotelj do Belih vod*),
kjer je odkrival pisano, pa spričo social-
nega nesoglasja tudi pretresljivo življenje
naših ljudi. Po vojski je napisal tudi ne-
kaj zgodb o okupacijskih časih in prav
priserne spomine na mladost (v knjigi
Solstice). Tudi FRANCE BEVK, najplodo-
vitejši slovenski pisatelj, beneški Slo-
venec znan po svojem *Kaplanu Martinu*
Cedermacu, je v zadnjih letih napi-
sal za otroke nekaj novih zgodbic iz svo-
jih zgodnjih let, zraven pa spomine na
svoje zapore in internacije, na življenje
v partizanih, kjer je bil predsednik Po-
krajinskega odbora za Primorsko. Kaže,
da njegova pisateljska delavnost ni popu-
stila in da bo pridružil še kakšno delo v
svoje izbrane spise, ki jih zdaj izdaja.
Zanimiv pisatelj je JUŠ KOZAK, po le-
tih Bevkov vrstnik. Najrajši je razglab-

Naš rod, živ spomenik, ki ne sme umreti

Naš rod je sedel
na kamnati, vojvodski prestol sredi Go-
sposvetskega polja pri Krnskem gradu
nad Celovcem in je, obdan od svojega
ljudstva, čakal prihod deželnega kneza.
Fribiljal se mu je knez, da od domačega
svobodnjaka, iz kmetijskih rok sprejme po-
trdilo knežje oblasti.

»Kdo je oni, ki prihaja? Ali je pravi
knez, ali bo spoštoval postave, ali bo pra-
vičen sodnik, ali bo varoval sirote in
vdove...« tako podobno je koroški kmet,
sedeč v prestolu, vprašal v slovenskem
jeziku dostojanstvenike. Ko so mu potr-
dili, je kmet vstal, knezu dal piti vodo iz
klobuka — kajti zadovoljen mora biti s
tem, kar mu ponuja dežela — na to ga
je ustoličil.

Beneškoslovenski kmet je sedel k kam-
nati mizi, k mlastric, k Mjerski in Lan-
darski Banki in je obravnaval kamunjske
marnje in je delil pravice ljudske
oblasti.

Vojvodski prestol na Gosposvetskem po-
lju, kamnata miza pri Mjersi, kamnata
miza pri Landarju niso cesarski pozla-
čeni prestoli, okinčani z mozaiki, z relie-
fi, so le iz domačega preprostega kamna
izrezani, a trdni, kremeniti večni spome-
niki.

Danes — na tleh ležijo razmetani. V
Tarčetu na desnem bregu Nadiže sameva
pod drevjem ob poti kamnata miza, okr-
njena, zapuščena. Vpije in kliče mimoido-
če, da jo dvignejo, da jo obvarujejo kot
spomenik njihove zgodovine, njihove av-
tonomije. Pri tej kamnati mizi so sedeli
njihovi svobodoljubni predniki in podpi-
sovali akte pravice. Kje so te listine po
beneških, videmskih, čedadskih arhivih?
In koliko sto let je stara ta kamnata miza
in kako zgovorna je, da sredi ceste ob-
stanemo, jo premostimo, da njen mrtev
kamen oživi, pripoveduje!

Pri Bijačah, niže ob Nadiži — v cest-
nem zidu so ostanki kamnate mize, razme-
tani udje, nekaj govoreče Banke! Opo-
minjajo mimoidoče, da niso več vredni
domače avtonomije, da so pozabili na
svojo čast in slavo, da so zavrgli najdražji
kamen, ki ni rubin ali smaragd, ali je
dragocena svetinja, steber v lastnem kul-
turnem hramu. Prosijo ti zavrnjeni udje,
da jih spojiš tja, kamor spadajo: k mizi
kamnati!

In kako je to? Kjer prične »Slavija«,
»tam gori za tretjo vasjo tri lipe zelene
cvetke«. Tudi tu so zasadili najlepša slo-
venska drevesa. Po beneškoslovenskih va-
seh, skoraj povsod se košatijo stoletne li-
pe pred cerkvijo, še kraji se po njih ime-
nujejo. Te lipe pričajo kateri rod prebiva
tu, šumijo in bajajo pravilice, zgodbe,

ljal o vprašanih svojega časa in to ka-
žejo tudi njegovi spomini na internacijo
in konfinacijo v Italiji. Njegovi noveli
Gasper Osat in *Agrarna reforma* sodita
med najbolj resnične podobe trenja, ki je
nastalo na kmetih v prvih povojnih letih,
ko se marsikdo še ni mogel navaditi na
novo ali si je utiral poti po svoje, mimo
predpisov.

(Nadaljevanje sledi)

ki so jih čule in videle v davnih časih.
Pod »svetimi« lipami Sv. Kvirina, pri
cerkvi so zborovali odposlanci sloven-
skih sosednj o skupnih zadevah 36 na-
diških občin. Tu na gredi Nadiže je bilo
od nekaj središče furianske »Slavije«,
sedež obih Bank. V senci mogočnih lip je
zborovalo večje, urengo, velika županija.

Pojdimo k mizi kamnati, sedimo k njej
in obudimo spet k življenju, kar je bilo
na njej zapisano, podpisano, potrjeno
in zapečateni. Obudimo vse slovenske so-
sednje, obudimo lastno upravo, avtono-
mijo vasi in dežele, obudimo ljudsko
oblast! In takrat bodo cvetele tri lipe ze-

lene Sv. Kvirina in šumele nov pozdrav
ob Nadiži in Teru.

Spomenik dveh narodnosti, spomenik
dveh ljudstev, dveh duhov, stekališče dveh
kultur je in bo ostal starodavni most pri
Sv. Kvirinu — »Par muostek«, ki deli Slo-
vence od Furlane. En obok, kratek, veže
oba bregova Nadiže, en objem spaja dva
tekmeča, ali obema žubori Nadiža dobro,
neskaljeno sosedstvo. Stoletja so minu-
la in jezikovna meja še teče »Par muo-
stek«. Na Matajurju je državna meja, obe
sta si blizu, med njimi pa je od vseh
najdražjih, dražji, živ spomenik, naš rod,
ki ne sme umreti.

Kratek zgodovinski oris Fojde

Dasiravno je Fojda zelo stara vas, ni o
njej mnogo znanega. Ime Fojda zasledi-
mo prvič zapisano leta 1025, ko je do-
volil patrijarh Popon Ulriku Auerbachu
»aedificari facere unam turrim in difen-
sione Aquilejensis Ecclesie, et ipsam con-
strui pro benificio ipsius Ville de Fae-
dis, et aliis circumquaque villis sibi su-
biectis inter locum Sufumburgi parte una,
et inter »Marchionatum« Attimis parte
altera, etc.« V listini papeža Celestina
III. je omenjena najstarejša cerkev sv.
Nikolaja leta 1192 in je stala na polju
južno od današnjega kraja, blizu grada
Vilana na griču »Colvillano«, katerega
so Čedadci razdeljali. Fojdski grad je
stal na severni strani vasi nad kapelico
sv. Roka in je imel tudi svoje plemiče.
Leta 1169 je bil ta grad last Herbordus
de Fagedis, pozneje pa je pripadal Ku-
kanjcem.

Zgodovinsko bolj znamenit je kraj
Ronki, ki leži jugozahodno od Fojde na
levem bregu reke Maline. Prvikrat se
omenja leta 1096. Vas ima lep trg in se
steka v njo šest cest, tako da se je ob-
činska samouprava prav lepo razvijala.
»Sosedje« so se zbirali pod lipo in gospo-
darili s precejšnjim premoženjem, kajti
vas je imela tudi svoja občinska zemlji-
šča. Tu so sodili Kukanjci in so pozvali
pred svoj stol celo fojdske župnike. V
zgodovini je zabeleženo, da je leta 1389
v Čedadu podelil patrijarh trg in vas

Fojdo, Ronki itd. skupno Kukanjcem in
Partistajncem.

V Ronkih so imeli Kukanjci in Parti-
štajnci vsak svoj grad, ki sta nastala še-
le proti koncu XIV. stoletja. Kukanjski
grad je starejši in je nastal iz velike
kmetijske hiše, Partistajnci pa so postavi-
li svoj grad na mestu občinske lože. Parti-
štajnci so bivali večkrat v Ronkih od
leta 1300 naprej. Kukanjci pa, ki so bili
zelo radodarni, so postavili v Ronkih oko-
li polovice XIV. stoletja, ko so začeli bi-
vati stalno v Ronkih, posebno cerkvico
sv. Lovrenea. Romanska cerkev istega
svetnika je bila tudi na strmem gričku
blizu Fojde. Pod Fojdo spadajoča podru-
nica v Čanebohi se omenja že leta 1448.

Prešeren v angleščini

Letos je izšel v angleškem prevodu iz-
bor Prešerenovih pesmi. Dasiravno so bi-
le nekatere Prešerenove pesmi že poprej
objavljene v angleških prevodih, je to
prvič, da se skuša z obširnejšim prevo-
dom seznaniti angleško javnost s sloven-
sko pesmištvom, s Prešerenovo poezijo. Zara-
di tega je ta publikacija nedvomno po-
memben mejnik v zgodovini slovensko-
angleških kulturnih literarnih stikov.

Delo je nastalo kot plod sodelovanja
angleških in slovenskih kulturnih delav-
cev. Uredniško delo sta opravila prof.
Anton Slodnjak z univerze v Ljubljani,
ki je prispeval tudi uvod, v katerem očrta
Prešerna kot umetnika ter človeka in
njegovo dobo, in prof. W. K. Matthews
z univerze v Londonu, ki je organiziral
prevajalsko delo in tudi sam prispeval
večje število prevodov.

Skupno je prevedeno v tem delu 40
Prešerenovih pesmi. Izbor sam zelo zado-
voljivo prikazuje celotno umetniško de-
javnost Prešerna, kot tudi njegovo osebnost
in njegov odnos do perečih sodobnih
problemov.

Angleška izdaja Prešerenovih pesmi slu-
ži kot trdna osnova za nadaljnje sode-
lovanje med slovenskimi in angleškimi
kulturnimi delavci in v vzpodbudo, da bo
s prevodi postala dostopna angleško čitajo-
čemu občinstvu tudi ostala slovenska
važnejša poezija in proza.

D. KETTE:

Osel in petelin

Na plotu stoji petelinček,
in poje lepó in poje glasno.
In hvatijo njega občutke
vse cibke in čopke in putke,
kokó, kokodajsk, kokó!

To sliši pa stavek osliček
in glavo privzdigne od tal;
viš, da bi ti kukurical,
vse cibke bi k sebi priklital,
peteha v koš bi dejal...

Pa kaj vam je stori osliček?
I no, kukuricni tako,
da putke je — splati v dvoršču,
a mož mu je dal po hrbtišču
dve gorki in dve za uho.

sladki občutki so ju spreletavali v lah-
kih prazničnih čevljih. Široki prašni ko-
ruzni listi so bili pepelnati kakor Nanči-
na obleka. Vsi so bili praznični, prepra-
znični, da bi šli na romanje, na semenj

ali po sodnijskih opravkih v Tolmin. Si-
cer pa, kam naj tudi pride takale ženska
v obleki skoraj do tal, v tesnih čevljih,
ki jo nazarensko tističijo, ter vsa okraše-
na in načičkana kakor dvorana za gasil-

sko veselico. Povrh vsega pa lahko za
prvim grmom leže in spravi na svet no-
vega državljanja ali državljanke.

Naneslo pa je tako, da so se pred cer-
kvijo sešli s Peskarjevimi. Nanca in Lud-
vik sta si stisnila roki, Ludvikovi bratje
pa so dvignili desnice, kakor bi hoteli
pri pričeli klofute in si skočiti v lase.
Pečanova dva sta jih zviška prezrla in
stopila za Nanco in Ludvikom. Ko je
Nanca šla po tlaku proti cerkvenim vr-
atom, je tako pobesila oči, da je Kihova
Jera s komolcem hebnila Čarjevo Mico v
bok in zašepetala:

»Glej jo no, drži se, kakor bi ne znala
štet do pet.«

»Take se vse tako držijo,« je stvarno
pripomnila Mica, ki bi laže živela brez
kruha kakor brez pravihanja.

Nanca je ujeta zadnje besede, se zravnala,
stopila s svojim pritlikavim ženi-
nom v cerkev in se odzibala naravnost
pred obhajilno mizo. Ko sta pokleknila,
je zazvonil zvonec pri zakristiji, župnik
je pristopil. Černilogarjev Venc je gonil
meh, organist Kobilčec pa je odprl vse
registre in trhle orgle so zabučale kakor
burja v majavih vislih. Kobilčec je igral
svoj največkratnejši preludij, ki ga je
sicer odprl samo za veliko noč, žegnanje
in božični dan. Ta preludij je imel naslov
»Volles Werk von Piele in oznako »Mae-
stoso«. Ta posebna čast je doletela Nan-

co zaradi tega, ker je bila prva pevka.
Pela je sicer, kakor bi kdo udrihal po
plehu, toda pela je prav in glasno, kar
je poglavitno.

Ko so orgle zabučale, so šele prikor-
kali v cerkev trije Ludvikovi bratje. Pre-
vidno so se drsali po gladkem tlaku in
se navsezadnje ustavili. Vse jim je šlo
gladko izpod rok, kakor bi se najmanj
tri dni pripravljali, kako bodo nastopili
in kako se bodo držali. Nastopili so do-
bro, držali pa so se tudi slovesnemu tre-
nutku primerno in se potili pod črnimi
srajcami. Če jih je človek pogledal s ko-
ra, so bili zaradi svojih krivih nog po-
dobni gabrovemu grmu, ki ga je gospo-
dar pustil sredi senožeti, da lahko skrije
vanj koso, grablje in putrih mrzle stu-
denčnice. Nande je stal na sredi. Modest
in Zanut pa sta ga z leve in desne pod-
pirala s svojimi krivimi nogami, kakor
dve nagnevoli opornici podpirata kozo-
lec, da ga veter ne prekuca. Ne da se
trdit, da bi njih prihod zbudi bog ve
kakšno veselje. Nikomur se niso zaiskrile
oči in niti ena pevka ni od presenečenja
plosnila z rokami, narahlo seveda, ka-
kor se to v božjem hramu spodobi. Celo
stari Padar, ki je bil v cesarskih dneh
žandar in je iz vsega srca ljubil strum-
nost in red, se je jezno namrdnil, prit-
isnil čik, se ozrl okrog sebe, bliznil ru-

CIRIL KOSMAČ TISTEGA LEPEGA DNE

Stari Pečan je hodil po hiši s trdim ko-
rakom in se zaničljivo zmrdeval, češ vse
to me figo briga, čeprav se je na tihem
veselil, da bo tudi njegova najmlajša »po-
guzjenka«, kakor je v pijanosti imeno-
val svoje hčere, vendarle še ujela božji
blagoslov. Zvečer pa, že kasno v noč, ko
sta Pavla in Hedvika odšli, se je začelo
vesoljno umivanje. Na ognjišču je v kotlu
vrela voda, oprali in poplaknili so šake,
v katerih so kravam parili rezanico, si
natočili vanje kropa in izginili vsak v
svojo sobo, kjer so prhali, kihali, se use-
kovali, se prali do popka in štrbunkali
umazano vodo kar skozi okno.

Zjutraj so bili že navsezgodaj na nogah
in čeprav so bili že vsi blizu tretjega kri-
ža, Nace že nekaj mimo, niso prav slad-
ko spali. Najdlje je bedela Nanca, ki je
tako samevala svojo poslednjo deklisko
noč, čeprav je vedela, da se poslej ne bo
prav nič izpremenilo. Pozajtrkovali so
kar sile, potem pa so se možki spravili
vsak k svojemu oknu in se začeli briti.

Potegnili so britve po zamaščenem jerme-
nu, ki so ga obesili na kljuko pri vratih,
nato pa so sedli in se temeljito pačili
vsak v svoj drobec razbitega zrcala. Naj-
bolj se je seveda mučil stari Pečan; nate-
goval je svojo nagubano kožo na vse kri-
lje, zajemal sapo, podpiral svoje tenko li-
ce z jezikom in vselej zrogovili, če je
kdo odprl vrata. Znano pa je, da se ob
takih primerih vrata venomer odpirajo,
kakor bi romala procesija iz sobe v so-
bo. Ampak na tem svetu je že tako pa-
metno urejeno, da vse mine, in tako je
minilo tudi britje. Staremu Pečanu se je
z veliko težavo in goro kletvin celo po-
srečilo zapeti ovrtnik iz kavčuka, ki mu
ga je Nanca kupila za ta slovesni pra-
znik. In tako so zdaj že korakali po beli
cesti, ki se je vila ob potoku, in jim ni
bilo treba več paziti, da bi si orosili sve-
tle čevlje v travi, ki se je nagibala na
stezo. Brezskrbno sta stopala fanta — in
kdor še nikdar ni vlačil težkih čevljev ves
teden za sabo, ne more razumeti, kako

Kedaj je sjerak dober za sjeme

Zavoj hladnega poletja je rast sjerka bila precej zadržana an zatuó bo zrnje buj pozno zdrjelo. Trjeba je vjedet, kedaj je sjerak zadost zdréu za sjeme.

U Ameriki pravijo: »Sjerak za sjeme je trjeba odbrat na njivi pred parvo slano u jesenik. U naših krajih bi se muoru takuó sjerak pobrat u parvi polovici oktobra. U tjem času so vsa stebila še zelena an listnata. Sjeme odbjerejte iz dobrega, srednje visokega, listnatega, zdravega, tardo stoječega stebila, ki njema nobednih razrastkov. Dvojčki njese dobri za sjeme. Storž (panohla), ki ga zberete za sjeme, naj ima tardo zrnja an notranje listje že malo rjukasto, zunaj pa zeleno. Ta storž naj bo priraščen na stebilu s srednje debelim, srednje dougim peceljem, ki pusti, de je storž spregnjen na ven, a ne smije biti povešen na uzdol. Če ima storž kratek an debú pecelj so zrnja mala an zatuó je pardjelek majhen.

Zdrjelost sjerka ni odvisna od rjavenja listja ali sušenja stebila. Sadje an grozduje zdrelejejo čeglih je listje zeleno. Ajdo (serežino) se žanje na pol zdrjelo, ker bi se zdrjela otresla an ne bi imjeli kaj mlaiti. Sjerak ni drevo s sadjem an ne ajda, a usedno zazdreleje po enaki regoli, tuó se pravi ne glede na zunanost njegovega stebila an listja. Kar je suša an u buj suhih krajih bo listje začelo že zgoudaj rumenjeti an rjaveti. U mokrih ljetih ali u mokrih krajih pa ostane dougo zeleno, čeglih je zrnje že zdrjelo. Mokruota zdrjelega zrnja u parcentih vode je u krajih s suho klimo samo okuol 20%, u dazeu-nih ljetih ali u mokri klimi pa je nad 30%. De zrnje ne mufovi, kar je spravljeno, ga muorate posušit, takuó de se mokruota zmanjša pod 15%. U mokrih an marzlih jesenih se učasih dogodi, de je trjeba sjerak pospraviti prej ku je zdrjelo. Tajšen moker, nezdréu sjerak imá tarkaj redilnih sostanc ku zdrjeli sjerak dok je zdróu, a tuó je težkuó, ker rad ušafa mufo. Mufov sjerak pa ni dobar za fuotrat kokoši, konje an ovce, dajate ga lahko samo kravam an prašičem.

Zbjerajte sadno sjeme

Za razmnoževanje sadnega drevja je trjeba zdravo an kvalitetno sjeme. Tega pa več ku kajšen kmet ne vje.

Za sjeme njese dobre use sadne vrste. Navadno velja: buj žlahtna (pregiata) je sorta, buj slabo je sjeme. Narbuojs je, de pardobivate sjeme od divjih vrst, predeuse od lesnik. Dobro sjeme pa imajo tudi pozne zimske sorte.

Oktobra je narbuojsi čas za zbjeranje sjemena, ker bojo sadá še skoraj use sorte zazdreleje, takuó de bo tudi sjeme popounoma zdrjelo. Sjeme od slabo zdrjelega sadja ni dobro. Tajšno sjeme nerado požene an daje slabe divjake.

Sjeme se ušafa u lahkoto. Iz tropin presejte an očistite pečke sobit. Narbuj hitro jih očistite takuó, de jih izperete u vodi, potlé pa ga posušite na zračnem (arioz-nem) an sjenčnem kraju.

Pečke lahko posejete že u jeseni. Če pa je nagobarnost, de bi pečke snjedli ptiči ali miši je buojs, de sejete na pomlad. De pa bojo ostale dobre do pomladi jih muorate močiti u posodi; na dno posode dajte plast pjeska, potlé plast sjemena, potlé pa spet plast pjeska — takuó do var-

há. Posoda muora imjeti na dnu jamice, takuó de se voda oteka. Sjeme je trjeba zalivati usó zimo, de ostane primjerno mokro. Če bi voda stala na dnu, bi pečke zavoj velike mokuote gnile.

Use sjeme muora biti zarjes dobro. Znamenja dobrega sjemena so: pouno zrno, oluščeno bjelo an sladkega savor-

ja. Če je sjeme namenjeno za prodajo, muora biti dobro suho an čisto — brez usakih primesi. Spravite ga u žakje. Na žakje je trjeba dat listek z imenom sorte. Sjeme muora biti zatuó zarjes dobre kua-litete, de bo mogoče imjet zdravo an od-porno drevje. Zberite zatuó dosti sjemena, de boste obnovili stare sadounjake.

Predelava grozduja

Grozduje muorate pred stiskanjem zmečkati, de ušafate čim več soka; par tjem popokajo jagodne kožice an izte-kati začne mošt — samotok.

Grozduje zmečkate z mlinom an potlé ga iztiskate u stiskalnicah (torkli). U naših krajih imamo lesene stiskalnice an stiskalnice na vijak. Par obeh se stiska zmečkano grozduje — drozga — u koših, ki so nareti iz močnih lat. De istisnite dosti soka, stiskajte še enkrat, pred tjem pa iztisnjeno grozduje — tropine — pre-drobite. Mošt, ki priteče par stiskanju, se imenuje prešnik an ga je trjeba dodati samotoku, de se ušafa buj enoten mošt, ker je samotok buojsi kakor prešnik.

Nabrano, zdravo grozduje u grozdnem mlinu zmečkate an potlé prej ku morete iztisnite, ker samo takuó bo imjelo vino ljepo farbo. Za predelavo buojsih sort

grozduja za buojsa vina se parporoča grozduje pečljati ali robkati; par tjem se odtargajo jagode od ozobkov an se iztiskajo samo zmečkane jagode. Če se nardi to djelo je vino dosti buojsje.

Samotok skupaj s prešnikom spravite u čist vinski sod, ki ga pred tjem malo zažveplate — na 3 hektolitru pol ali eno azbestno tablico žvepla. Ker se mošt par vrenju peni, pustite u sodu za eno kuarto praznega prastora, sod pa zatakните s kipelno veho.

Zdravo vino iz gnilega grozduja

Nabrano gnilo grozduje zmečkajte an iztisnite. Mošt z uso umazanijo (gniloba, blato, mufa) napounite u sode, narbuojs-še po 3 do 6 hektolitrov, ki jih pred tjem močno zažveplate — na 3 hektolitru 3 ta-blice žvepla. Če je ob trgatvi gorkuó, je

U jeseni očisti senožeti

U naših krajih je malo tajšnih gospo-darjev, ki se brigajo za svoje senožeti. Pokosijo jih, popasejo, de bi pa zanje kaj več skarbjele je pa že preveč. Usak dobar gospodar pa bi muoru glih takuó skarbjet za senožet ku za njivo, saj mu glih ta da-je pardjelek sena s katjerim redi svoje krave.

Senožeti je trjeba očistiti kamenja an nepotrebne garmovja. To djelo pa muorate nardit sadá u jeseni an ne na pomlad, kar imate največ djela.

Tudi mah muorate izčistiti, a ne samo z grabljami an ne na pomlad. Če u jese-ni an pozimi pustite senožet u mjeru, na pomlad pa četé odstranit mah, potlé ga ne uničite, ampak ga še buj razširite. Nujno potrebno je, de po tajšni senožeti, kjer raste mah, raztrosite japna (gesso agricolo) — 100 kg koštá okuoli 500 lir. Kar raztrosite tega — almanj 80 kil na 1000 kvadratnih metrov —, potlé seno-žet pograbite z grabljami. Kot smo po-vjedali, kjer je mah, je nujno potrebno japno, drugače pa zlo pomagajo fosfor-nata artificialna gnojila, med katjerimi je narbujsa Thomasova žlindra. Te raz-trosite na 1000 kvadratnih metrov 80 kg. Thomasova žlindra ima u sebi fosforno kislinu, japno an željezo. Dobro gnojilo je tudi superfosfat an ga lahko trosite tar-kaj kot žlindre. Seveda je trjeba par tjem gnojilnih gledat na parcentual fosfor-ne kisline, ker ta gnojila se ušafajo z sa-mo 12% a tudi z 20% fosforne kisline.

Če je senožet zaraščena z malo mahu, takrat nucajte Thomasovo žlindro, če pa gnojite s superfosfatom, muorate gnojiti z japnom. Pruot mahu pa deluje tudi blato iz obcestnih jarkov. Kjer je plast zemlje na senožetih nizka, storite zlo do-bro, de tje napejate ejestno blato.

Uta ta djela muorajo biti nareta u je-seni ali u začetku zime, de imajo bakte-rije u zemlji zadost časa, de parpravijo potrebno hrano za pomladansku rast.

Še tuole je dobro, de vjeste: Če ste se-nožet skuozli ljeta an ljeta zanemarjali, je ne boste dosti zbuojsali, čeglih bi jo gnojili an kopali. Douga ljeta zanemar-jeno senožet muorate obnovit, tuó je pre-kopati ali preorati an na novo posejati. Senožeti muorate oskrbovat usako ljeto: usako ljeto jih prebrnat, almanj usako tretje ljeto pa gnojiti.

Ljudski pregovori

Če nerado listje odleti,
vsak se zime naj boji.

Vreme vinotoka
daje za april poroka.

Če hrast še listje obdrží,
bo mraz vse dolge zimske dni.

Ko žerjav leti na tuje,
brž se zima približuje.

meno slino za spovednico in dejal:

»Jehata, jehata, ti so prišli pa po kostanj v ogenj!«

In imel je prav, kajti h kosilu so bili povabljeni vsi pevci in pevke in bilo je dobro znano, da med njimi in tremi Peskarjevimi ni bilo bog ve kakšnih ljubezenskih čustev. Še posebno so jih imeli na pliki Rugarjev Franc, Pečanov Nace, Lužarjev Cene, ki je veljal za dva, in zidar Štefuc, ki je včasih veljal celo za tri. Štefuc jih je že večkrat oploskal s svojo lopatasto roko in je bil zaradi tega tudi dvakrat zašit, kakor pravimo, toda Peskarjevi so se ga vendarle bali, češ kaj ti pomaga, če ga lahko vtakneš v luknjo, klofute, ki ti jo je prilipil, ti sam Mus-solini ne sname več z glave.

Zupnik se je s širokimi kretnjami svečano kretal pred oltarjem in, ko se je obrnil po cerkvi ter s svojim gromovitim basom zagrmel iz praznega trebuha »Gloria in Excelsis Deo«, se je vsa cerkev ginjelo oddahnili. Najbolj pa so se seveda oddahnili pevci, ki so bili z župnikom že dolgo v laseh. Kobilčar je zamahnil z roko in zbor je zapel. Najbolj se je odlikovala Lužarjeva Roza. Spenjala se je na prste in opletala s svojo rdečelaso glavo kakor sončnica v vetru ter vreščala tako močno, da so ji nabrekli žile na golem močnem vratu. Kaj hočemo, nudila se ji je zlata priložnost, ko je mogla pokazati, da

tudi ona nekaj zaleže, če ni Nance na koru. Za njo je stal Puščavarjev Tine in tako krepko pritiskal s svojim zoprnim tenorjem, da je popolnoma snedel starega Hutarja, ki je imel tako šibak glas, da

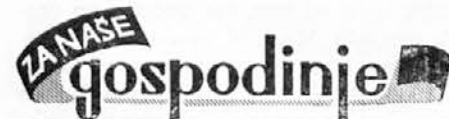

se mu je izgubil že v košatih brkih. Padarjeva Hedvika je prečustveno pela s svojim prijetnim altom, Rugarjeva Zora je hitela za njo in pridno gledala v note. V drugem kotu pa se je Rugarjev Fran-

ce, ki razen svoje moči ni imel druge vrline, kakor da se je česal na prečo, boril s starim preizkušenim basistom krojačem Mešeletom, ki je ves stuljen počepnil ter pobiral note z veliko skrbjo. Če je zagledal noto, ki je visela izpod spodnje črte — »ta preklemani efo, kakor jo je imenoval —, je vtaknil obrto brado v preširok in staromodni ovratnik, debele kaplje so mu orosile nos in čelo, ampak obrisati se ni utegnil, ker bi mu medtem nota lahko ušla; sklonil se je še nižje, skoraj klečnil je, kakor bi hotel zajeti »tisti preklemani efo iz nekega nevidnega ška-fa pri nogah.

Medtem pa sta mlada dva klečala pri obhajilni mizi in se sramežljivo predajala sladkim občutkom, ki so jima polnili srce. Jemala sta se prav za prav že dolgo let, zdaj sta se vendarle vzela. Že v šolski klopi so jima nagajali, da se imata rada, kar sta pa oba krepko zanikala, tako krepko, da sta se zmerjala, psovala in celo pretepala. In Ludvik jo je, da bi dokazoval svojo ravnodušnost do Nance, večkrat sledil in zmerjal skoraj do njene-ga doma, čeprav je stanovala v drugi grapi. Toda Nance je bila že dekle, ko se je Ludvik še boš pojal po gmajni. Zrasla je, se razbohotila in je že prav odlično prepisovala iz »100 ljubavnih pisem« lepe stavke o luni, o žuborečih potečkah, ki neso misel do moje(ga) drage(ga), o po-

trjeba še buj zažveplat. Tuó se djela za-voj tega, de se zamori ali močno oslabi u moštu vinske kuasnice, ki storijo mošt vret, an uniči bakterije, ki bi lahko škodo djelale moštu kadar vre. Zavoj tega mošt ne začne vreti, ostane popounoma u mje-ru an iz njega pade usá umazanija an se očisti. Po 24 do 48 urah očiščeni mošt pretočite u drug nezažveplan sod, dodaj-te mu čistih vinskih (sulfinitnih) kuasníc ali mošta, ki še dobro vre, iz drugega so-da. Potlé sod zatakните s kipelno veho. Takuó ušafate vino, ki je popounoma či-stega vinskega savorja.

Napravite same kis

Naša gospodinje kupujejo artificialno naret kis, namjesto de bi usako jesen napravile zadost buj zdravega kisa iz sa-dja. Ali ni neekonomično, de kupujete kis, ki ga lahko napravite buojsjega same an zastonj iz usakega sadja, samo de ima u sebi zadost sladkorja (cukerja). Nar-buojsi je kis iz jabolk an hrušk. Ni pa rjes, de se ušafa buj dobar kis iz močno kislega sadja. Sadna kislina ni očetna kislina. Cuker, ki je u moštu, predjela-jo kuasnice najprej u alkohol, tega pa očetne bakterije u očetno kislino. Več ku ima sadje cukerja, buj močan bo kis. Mošt iz jabolk an hrušk muora najparvo povreti. Očetne bakterije, ki predelujejo alkohol u očetno kislino, narbuojs delu-jejo par gorkuoti 25 do 30 gradov, zatuó naj bo posoda s sadnim moštom, ki naj se skisa, na gorkem.

Narbuojsi sadni kis napravite, če ložite dobar sadni mošt u zemljin lonác ali u leseno posodo (mali sod), mu parlijte ma-lo dobrega sadnega ali vinskega kisa an postavite posodo na gorko, blizu ognji-šća. Sadjevec je u nekaj tednih dobar kis.

Še buj za dobar kup naredite dobar kis iz grozdounih tropin, ki imajo še cu-ker u sebi. Tropine zdrobite an še enkrat premeljite an u čebúr zalijte z hlipo vo-do, de jih pokrije. De se tropine ne dvig-nejo, jih obtežite kakor zejé u kadi. Na primjerno gorkem kraju začne likuid vreti an kar je vrenje končano iztisnite sok an ga dejte na gorko kisat. Ker pa tajšen kis ni zlo močan, mu lahko parlijete ma-lo vina ali pa tudi čistega alkohola (špi-rita) — dva do tri litre na 100 litru li-kulda.

Kis spravite u flaške ali u sode an ga daržite na hladnem. Ne smijete pa ga daržati u tisti kijeti, kjer imate vino, de ne pridejo očetne bakterije u vino, ki pou-zročajo neozdravljivo vinsko boljezen, ki ji pravijo »cik«.

Kadar končate napravljati kis, dobro umijte uso posodo an tudi orodje.

CENE NA DEBELO

ZIVINA

	po kg	
Krave	L. 175 do 285	
Voli	» 255 » 295	
Jenice	» 265 » 310	
Teleta	» 430 » 490	
Ovce	» 160 » 180	
Prašiči (do 10 kg)	» 310 » 325	

ZIVINA ZA REJO

	po glavi	
Krave mlekarice	L. 150000 do 180000	
Jenice breje	» 155000 » 175000	
Prašiči (do 20 kg)	» 5000 » 8300	

PERUTNINA-ZAJCI-JAJCA

	po kg	
Kokoši	L. 550 do 650	
Piščanci	» 610 » 680	
Zajci	» 245 » 265	
Jajca (100)	» 3700 » 3800	

GRADBENI LES

	po kub. m	
Bukovi hlodi	L. 19000 do 20000	
Orjevovi hlodi	» 24500 » 26500	
Cerješnjovi hlodi	» 22000 » 23000	
Smrekovi hlodi	» 20000 » 22000	

DRVA IN OGLJE

	po kuintalu	
Bukova suhe	L. 875 do 980	
Mešana drva	» 600 » 675	
Oglje	» 3000 » 3500	

ZITARICE

	po kuintalu	
Pšenica	L. 6600 do 6900	
Sjerak	» 6100 » 6400	
Pšenična moka (0)	» 9200 » 9300	
Sjerkova moka	» 6800 » 6900	
Otrobi	» 4800 » 4900	

SADJE IN ZELENJAVA

	po kg	
Krompir	L. 25 do 28	
Radič	» 30 » 100	
Stročji fižol	» 25 » 60	
Fižol frišen	» 40 » 70	
Špinaca	» 30 » 100	
Jabuka	» 20 » 60	
Hruške	» 20 » 60	
Cešple	» 20 » 45	
Grozduje	» 40 » 60	

SIR IN MASLO

	po kg	
Sir do dva mes. star	L. 445 do 465	
Sir star čez 2 mes.	» 650 » 700	
Mlekarniško maslo	» 935 » 960	
Doma izdelano maslo	» 800 » 850	

menjava
DENARIJA

Sterlina oro	6.050
Napoleon	4.100
Dolar	632
Sterlina karta	1.660
Francoški frank	169
Svicaški frank	147,50
Belgijski frank	12,40
Nemška marka	175
Avstrijski šiling	24
Dinar (100)	80

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

stopil k njemu, ga cvenknil po ustih in mu rekel, naj ponovi, če si upa. In ker si Jakob ni upal, je Ludvik šel — in še tisti večer se je med njim in Nanco ogrela stara ljubezen. Ludvik ni bil več zelenec. S pomočjo svojih izdajalskih bratov se je prerinil do državnega cestarja in je nemara prav zaradi tega postal tako podje-ten, da si je v kratkem zagotovil nasled-nika. In tako sta zdaj klečala pred oltar-jem: Ludvik, droban in majhen, Nanci-na bohotna postava pa je govorila:

»Ta mi pa res ne bo delal pregavlja!«

In kazalo je, da so ljudje to tudi raz-umeli, vsaj Kihova Jera, ki se je nagnila k Čarjevi in ji zašepetla:

»Nič ne rečem, če ta Ludvik ne bo sa-mo za sv. Jožefa pri hiši.«

Čarjeva Mica je zamrmrala svoj pritr-dični »Hm!« in odgnala muho, ki ji je se-dia na nos.

Slovesnost se je bližala koncu. Župnik je stopil k mladima in ju zvezal s stolo. Ko sta si natikala prstane, sta samo ne-koliko posmrknili, pač pa je Padarjeva Hedvika glasno zahlipala. Ko se je raz-burjenje poleglo, je župnik prekrizal roke na svoji lempi, kakor pri nas pravimo obilnim trebuhom, in se nikakor ni mogel premagati, da bi mladima ne spregovoril nekaj lepih in spodbudnih besed.

(Nadaljevanje sledi)